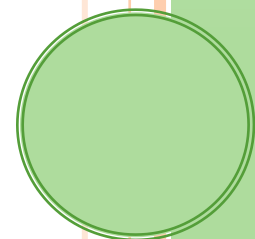

2015 – 2017 M. TARPTAUTINIŲ
REKOMENDACIJŲ NEGALIOS
KLAUSIMAIS APŽVALGA

LIETUVOS NEIĞALIŲJŲ FORUMAS

2017 gruodis

Parengė Dovilė Juodkaitė

2015 – 2017 m. tarptautinių rekomendacijų negalios klausimais apžvalga

LIETUVOS NEĮGALIŲJŲ FORUMAS

IŽANGA

Pasaulyje pagarbos bei teisių apsaugos svarba visų žmonių atžvilgiu tampa vis aktualesnė. Nuo 1948 m., kai Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje buvo paskelbta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, žmogaus teisių apsauga tapo svarbia Jungtinių Tautų veiklos sritimi ir iki šiol plėtojama. Priimamos naujos tarptautinės žmogaus teisių konvencijos bei kiti tarptautiniai dokumentai, kurie vis labiau stiprina pažeidžiamųjų grupių asmenų apsaugą.

Nepaisant to, kad per pastaruosius septynis dešimtmečius žmogaus teisių sistema vystėsi ir plėtėsi, mokslininkų teigimu, neįgalieji susidūrė su dalyvavimo visuomenėje kaip lygiateisiai jos nariai kliūtimis ir jų žmogaus teisių pažeidimais daugelyje gyvenimo sričių.

Vienas pagrindinių laimėjimų neįgalųjų teisių apsaugos srityje yra 2006 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Generalinėje asamblėjoje priimta Neįgalųjų teisių konvencija

Asmenys su negalia buvo ir tebelieka daugeliu atvejų “nematoma visuomenės dalis” kas pasireiškia sunkumais pasinaudoti teisinėmis gynybos priemonėmis, arba tos priemonės yra taikomos atmetinai asmenų su negalia atžvilgiu.

Todėl vienas pagrindinių laimėjimų neįgalųjų teisių apsaugos srityje yra 2006 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Generalinėje asamblėjoje priimta

Neįgaliųjų teisių konvencija, kuri turi privalomą teisinę galią ir kur išreiškiama aiški JT pozicija asmenų su negalia atžvilgiu. JT Konvencija nesukuria jokių naujų teisių, tik įpareigoja valstybes skatinti ir užtikrinti jų įgyvendinimą asmenų su negalia atžvilgiu. Konvencija grįsta žmogaus teisėmis ir pagarbos visai žmonių giminei būdingiems prigimtiniams orumo ir vertės, laisvės ir teisingumo, lygių teisių ir lygių galimybių principais asmenų su negalia atžvilgiu.

Ne poreikiu, o teise grįstas požiūris įtvirtina požiūrio (standarto) į žmones su negalia pokytį: ne kaip pagalbos, paramos „objektus“, bet kaip teisių „subjektus“, lygiateisius piliečius, o visuotinių ir globalių standartų įtvirtinimas reikalauja atitinkamų veiksmų pokyčių, kuriant/užtikrinant asmenų su negalia teisių realizavimo ir apsaugos standartus pasauliniu, regioniniu ir nacionaliniu mastu.

JT Neįgaliųjų teisių konvencijos įtaka pasaulio mastu yra vieningi neįgaliųjų teisių apsaugos užtikrinimo standartai, kurie svarbūs tiek išsivysčiusioms, tiek besivystančioms valstybėms, siekiant užtikrinti žmonių su negalia prigimtines teises. JT Neįgaliųjų teisių konvencijai pirmą kartą numačius galimybę jos šalimi nare tapti regionines organizacijas ir Europos Bendrijai ratifikavus Konvenciją, Europos kontekste įsipareigojimas atsižvelgti į Konvencijos nuostatas tapo svarbia prievole ir priemone tobulinant bei plėtojant Europos Bendrijos teisinį reglamentavimą. Valstybių kontekste – JT žmogaus teisių dokumento ratifikavimas įpareigoja laikytis ir įgyvendinti Konvencijos nuostatas kuriant vieningą neįgaliųjų asmenų teisių užtikrinimo ir apsaugos praktiką nacionaliniu mastu. Pastaruoju metu einama link globalaus JT Neįgaliųjų teisių konvencijos ratifikavimo, t. y., šiuo metu Konvenciją yra ratifikavusios net 175 pasaulio valstybės iš 193 Jungtinių Tautų valstybių.

Valstybėms ratifikavus Konvenciją, jos perkėlimas į nacionalinę teisę bei efektyvus įgyvendinimas įtakoja pavienių neįgaliųjų asmenų teisių įgyvendinimą bei gyvenimo kokybę.

TARPTAUTINĖS ŽMOGAUS TEISIŲ STEBĖSENOS SVARBA

Įvairios tarptautinės konvencijos ir įsteigtos institucijos sukūrė tarptautinę žmogaus teisių normų sistemą ir specialius instrumentus, kuriais siekiama užtikrinti žmogaus teises visose valstybėse narėse. Tačiau įvairios žmogaus teisių negebimo ar konkrečių pažeidimų apraiškos egzistavo ir egzistuoja visuomenėje visais laikais. Todėl reikia nuolatos peržiūrėti ir stebėti žmogaus teisių įgyvendinimą visuomenėje, kuriant tam efektyvius žmogaus teisių stebėsenos bei pažeidimų prevencijos mechanizmus.

Egzistuoja įvairūs tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu taikomi mechanizmai, leidžiantys stebėti bendrą žmogaus teisių įgyvendinimo situaciją ir atskirų socialinių grupių teisių padėtį.

Žmogaus teisių stebėseną yra tarptautiniu mastu pripažintas metodas, kuriuo siekiama užtikrinti tarptautinių ir nacionalinių teisės normų bei standartų įgyvendinimą, atskleisti žmogaus teisių pažeidimus ir skatinti atsakomybę už šių pažeidimų įvykdymą.

Stebėsenos metu yra stebima ir fiksuojama atitinkama realybė, kuri vėliau lyginama tiek laiko atžvilgiu, tiek vertinant, kiek ta realybė atitinka nacionalinius teisės aktus, politiką, tarptautinius standartus.

Vykdamas žmogaus teisių stebėseną atskirų tarptautinių dokumentų atžvilgiu, siekiama įvertinti, ar valstybėje yra priimtos ir taikomos priemonės, skirtos įgyvendinti tarptautinį dokumentą, jį perkelti ir harmonizuoti su nacionaline teise; įvertinti rezultatus ir pateikti išvadas dėl įgyvendinimo eigos; skatinti atsakomybę ir taip stiprinti įsipareigojimų

Stebėsenos metu yra stebima ir fiksuojama realybė, kuri vėliau lyginama laiko atžvilgiu bei vertinant, kiek ta realybė atitinka nacionalinius teisės aktus, politiką, tarptautinius standartus.

užtikrinimą. Be to, vykdant stebėseną, galima identifikuoti problemas ir trūkumus dėl tarptautinio dokumento perkėlimo ir įgyvendinimo, taip pat atitinkamai planuoti ir numatyti tinkamą politiką, siekiant visų šių tikslų.

Visi tarptautiniai žmogaus teisių dokumentai numato pareigą valstybėms šalims teikti oficialias ataskaitas tarptautiniams komitetams. Remiantis tarptautinėmis konvencijomis, iš nepriklausomų ekspertų sudaryti komitetai, kurie prižiūri konvencijų įgyvendinimą¹.

Lentelėje pateikiami JT tarptautiniai žmogaus teisių dokumentai ir jų pagrindu sukurti atitinkami tarptautiniai mechanizmai:

JT žmogaus teisių dokumentai	Tarptautinis stebėsenos mechanizmas
Tarptautinis civilinių ir polinių teisių paktas	JT Žmogaus teisių komitetas
Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas	JT Socialinių, ekonominių ir kultūrinių teisių komitetas
Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą įgyvendinimo (CAT)	JT Komitetas prieš kankinimus
Vaiko teisių konvencija	JT Vaiko teisių komitetas
Konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo	JT rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto
Konvencija dėl visų formų diskriminacijos prieš moteris panaikinimo	JT Visų formų diskriminacijos prieš moteris panaikinimo komitetas
Neįgaliųjų teisių konvencija	JT neįgaliųjų teisių komitetas

¹ Remtasi publikacija, spausdinta <http://www.advokacija.lt/duk/tarptautiniai-zmogaus-teisiu-apsaugos-mechanizmai-svarbi-priemone-nacionalinei-advokacijai/>

Ratifikavusios tarptautinius dokumentus, šalys įsipareigoja išsamiai atsiskaityti už priemones, kurių buvo imtasi įsipareigojimams įgyvendinti, ir pateikti šiuo klausimu pasiektos pažangos ataskaitas. Ataskaitos tarptautiniams komitetams teikiamos kas 4–5 metus – vidutiniškai kasmet ar kas antrus metus valstybei tenka atsiskaityti bent vienam komitetui.

Vienas iš nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo žmogaus teisių stebėsenoje būdų yra šešėlinių arba alternatyviųjų ataskaitų rengimas apie tarptautinių dokumentų įgyvendinimo bei konkrečių teisių užtikrinimo situaciją. Tarptautiniai komitetai, be oficialių šalių ataskaitų, laukia iš aktyvių valstybėse šalyse veikiančių nacionalinių ar

Šešėlinė ataskaita – tai pilietinės visuomenės pateikta nuomonė, tarptautinio dokumento įgyvendinimo ir konkrečių teisių užtikrinimo situacijos nacionaliniu mastu įvertinimas.

tarptautinių nevyriausybinių organizacijų bei jų koalicijų alternatyviųjų ataskaitų. Šešėlinėje ar alternatyviojoje ataskaitose pateikiama papildoma informacija apie šalies realią situaciją dėl konkrečių teisių apsaugos ir realizavimo. *Šešėlinė ataskaita* – tai pilietinės visuomenės pateikta nuomonė, tarptautinio dokumento įgyvendinimo ir konkrečių teisių užtikrinimo situacijos nacionaliniu mastu įvertinimas. Tai pilietinės visuomenės kritika vyriausybės pateiktai ataskaitai, atskleidžiant klausimus, kurie buvo neaptarti ar netinkamai atspindėti vyriausybės ataskaitoje, ar palyginant vyriausybės pateiktos informacijos bei realios situacijos neatitikimus. Tuo metu, kai vyriausybė iš viso nepateikia oficialios ataskaitos ar nesudaro galimybės NVO susipažinti su ja viešai, NVO gali teikti savo alternatyviąją ataskaitą kaip pagrindinį informacijos šaltinį apie susijusius klausimus. Vienu ar kitu atveju svarbiausia suteikti tarptautiniams komitetams svarbią dalykinę informaciją apie egzistuojančias problemas, sisteminius trūkumus ar teisių pažeidimus, ir / ar konkrečių tarptautinių nuostatų nevykdymą ar nesilaikymą, kuri dažniausiai fiksuoja / žino nevyriausybines organizacijas, atstovaudamos konkrečios tikslinės grupės

interesams, ar bendrai žmogaus teisių gynimo srityje veikiančios organizacijos.

Tarptautinis žmogaus teisių stebėsenos mechanizmo procesas turi atskirus etapus ir baigiasi tarptautinių komitetų pateikiamomis išvadomis bei rekomendacijomis valstybėms narėms.

Komiteto priimtose baigiamosiose išvadose įvardijama valstybės pažanga bei teigiami dalykai, bet svarbiausia – neigiami aspektai ir sunkumai dėl tarptautinių standartų įgyvendinimo, ir pateikiami konkretūs pasiūlymai ir rekomendacijos ateičiai. Komiteto priimtose baigiamosiose išvadose yra viešai paskelbiamos ir gali tapti itin įtakinga priemone, reikalaujant iš valstybės prisiimti atsakomybę, pripažinti trūkumus ir imtis veiksmų jiems pašalinti.

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ĮSIPAREIGOJIMAI NEĮGALIŲJŲ ATŽVILGIU

Lietuva yra ratifikavusi daugumą tarptautinių žmogaus teisių dokumentų, pagal kuriuos turi teikti ataskaitas šių konvencijų įgyvendinimui stebėti ir prižiūrėti sukurtiems tarptautiniams mechanizmom.

Visus Lietuvos ratifikuotus tarptautinius dokumentus galima rasti Užsienio reikalų ministerijos internatinėje svetainėje². Aktualiausi žmogaus teisių dokumentai žmonių su negalia teisių užtikrinimui ir įgyvendinimui yra šie:

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija
Lietuvos Respublika laikytis Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos įsipareigojo Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. I-1136.
2. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas
Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo 1992.02.20
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas
Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo 1992.02.20
4. Vaiko teisių Konvencija, 1989
Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo Lietuvos 1992.03.01

² <https://www.urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/tarptautines-sutartys/konvencijos/jungtines-tautos>

5. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, 1979
Lietuvos Respublikos atžvilgiu Įsigaliojo Lietuvoje 1994.02.17
6. Konvencija prieš kankinimą ir kitoki žiaurų, nežmonišką ar žeminanti elgesį ir baudimą, 1984
Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo 1996.03.02
7. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolas, 2006 m.
Lietuvos Respublikos atžvilgiu Įsigalioja 2010 m. rugsėjo 17 d.

2015-2017 m. buvo intensyvūs Lietuvai atsiskaitant prieš įvairius tarptautinius komitetus, kuriuose buvo akcentuojami būtent asmenų su negalia teisių įgyvendinimo klausimai pagal atskirus Tarptautinius žmogaus teisių dokumentus ir iš jų kylančius įsipareigojimus.

Šiame leidinyje bus aptartos tarptautinių mechanizmų, atsakingų už skirtingų tarptautinių žmogaus teisių dokumentų stebėseną, pateiktos rekomendacijos Lietuvai, tiesiogiai susijusios su žmonių su negalia klausimais, jų teisių įgyvendinimu. Ypatingai išskiriant 2016 m. vykusį pirmosios Lietuvos ataskaitos dėl JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo vertinimą JT neįgaliųjų teisių komitete (2016 m. balandžio mėn.), taip pat Lietuvos svarstymą JT žmogaus teisių tarybos Visuotinės periodinės peržiūros antruoju etapu (2016 m. spalio 31 – lapkričio 11 d.).

Taip pat bus apžvelgtos rekomendacijos Lietuvai pateiktos kitų tarptautinių organizacijų – mechanizmų, kurių nuolatinė funkcija yra vykdyti žmogaus teisių stebėseną. Būtent Europos Tarybos

2016-ųjų balandį vyko pirmasis Lietuvos ataskaitos dėl JT Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo vertinimas JT Neįgaliųjų teisių komitete.

2016 m. spalio 31 d. – lapkričio 11 d. vyko Lietuvos svarstymas JT žmogaus teisių tarybos Visuotinės periodinės peržiūros antruoju etapu.

Žmogaus teisių komisaro 2017 m. vizito Lietuvoje ataskaita bei Jungtinių Amerikos valstijų Valstybės departamento paskelbta 2016 m. ataskaita dėl Lietuvos.

TARPTAUTINIŲ REKOMENDACIJŲ LIETUVAI APŽVALGA DĖL ŽMONIŲ SU NEGALIA TEISIŲ ĮGYVENDINIMO 2015- 2017 M. LAIKOTARPIU

2015 METAI

1. 2015 m. nebuvo suplanuota Lietuvos ataskaitų dėl tarptautinių žmogaus teisių dokumentų vertinimo. Vyko tik parengiamasis Lietuvos atsiskaitymo JT Neįgaliųjų teisių komitetui etapas. Šio etapo metu prieš sesiją, kuomet bus vykdomas valstybės vertinimą, Komitetas pateikia Klausimų sąrašą (*List of issues*) valstybei papildomai atsakyti. Šis klausimų sąrašas formuluojamas remiantis valstybės pateikta informacija oficialioje ataskaitoje bei kita papildoma informacija (nevyriausybinių organizacijų, JT specializuotų agentūrų, kt.) Toks Klausimų sąrašas sudaro pagrindą konstruktyviam dialogui tarp valstybės ir Komiteto valstybės vertinimo metu. Kartais yra prašoma iš valstybių atsakyti į Klausimų sąrašą raštu, kad Komitetas prieš vertinimą gautų atnaujintą informaciją apie žmogaus teisių įgyvendinimo situaciją.
2015 rugsėjo mėn. savo sesijos metu JT Neįgaliųjų teisių komitetas priėmė 30 klausimų sąrašą, skirtą Lietuvai papildomai atsakyti dėl Konvencijos įgyvendinimo, į kuriuos Lietuva turėjo atsakyti per 2 mėn.
2. 2015 m. lapkričio 27 d. vyko Lietuvos šeštosios-aštuntosios ataskaitos svarstymas JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komitete, kuris 2016 m. sausio 6 d. pateikė savo Baigiamąsias išvadas ir rekomendacijas Lietuvai.
Su negalia susijusių klausimų nebuvo kelta bei pažymėta Komiteto Baigiamosiose išvadose.

2016 METAI

1. 2016 m. pagrindinis Lietuvos vertinimas dėl žmonių su negalia teisių užtikrinimo įgyvendinant JT Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas.

Lietuva, ratifikavusi JT Konvenciją 2010 m., prisiėmė tarptautinius įsipareigojimus gerbti, užtikrinti ir įgyvendinti įtvirtintus žmogaus teisių standartus, pašalinti kliūtis užtikrinant orumą ir lygias teises. Tai reikalauja atitinkamų veiksmų, pokyčių, kuriant/užtikrinant asmenų su negalia teisių realizavimo ir apsaugos standartus (kliūtis šalinantys ir galimybes būti visaverčiais visuomenės nariais kuriantys įstatymai, planuojama politika, praktikos, t.t.).

Kaip minėta, ratifikavus tarptautinį žmogaus teisių dokumentą, yra numatytas privalomas atsiskaitymo mechanizmas Jungtinėms Tautoms dėl įsipareigojimų įgyvendinimo. Todėl 2012 m. Jungtinėms Tautoms buvo pateikta oficiali pirminė valstybinė JT Konvencijos įgyvendinimo ataskaita. 2016 m. balandžio 6-7 d.d. JT Neįgaliųjų teisių komitetas svarstė Lietuvos ataskaitą dėl Neįgaliųjų teisių Konvencijos įgyvendinimo, komiteto sesijos metu įvyko konstruktyvus dialogas su Lietuva, aptariant ataskaitą ir pateiktus atsakymus į klausimus. Konstruktyvaus dialogo metu Komiteto nariai kelia valstybei kritiškus ir nepatogius klausimus, dėl vis dar egzistuojančių kliūčių valstybėje, neleidžiančių asmenims su negalia naudotis lygiomis galimybėmis, esamo atotrūkio tarp žmonių su negalia ir neturinčių negalios žmogaus teisių apsaugos. Konstruktyvaus dialogo rezultate siekiama pateikti valstybei konkrečius ir įgyvendinamus pasiūlymus dėl Konvencijos nuostatų įgyvendinimo nacionaliniu, regioniniu, vietos lygiu.

2016 m. balandžio 21 d. Komitetas pateikė Baigiamąsias išvadas ir rekomendacijas (toliau Rekomendacijas) Lietuvos atžvilgiu. Rekomendacijos buvo išverstos į lietuvių kalbą³. Šiame leidinyje nėra įmanoma apžvelgti visų Komiteto pateiktų rekomendacijų, tačiau akcentuotina, kad Komitetas Lietuvą gerai įvertino tik už tris sritis, t. y.:

³ http://Inf.lt/wp-content/uploads/2016/09/4.-JT_Rekomendacijos_Lietuvai.pdf

- informuotumo visuomenėje didinimą, siekiant išnaikinti neigiamą požiūrį į negalią bei su ja siejamus stereotipus;
- pateiktas pataisas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymui bei Lietuvos Respublikos referendumo įstatymui, numatančias galimybę balsuoti prieinamomis elektroninėmis balsavimo sistemomis;
- asmenų su negalia organizacijų įtraukimą rengiant Nacionalinę neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 metais programą.

Kitos Rekomendacijų nuo 5 iki 68 punktuose pateiktos išvados ir rekomendacijos kritiškai vertina Lietuvos valstybės politiką žmonių su negalia atžvilgiu visose socialinio gyvenimo srityse, asmenims su negalia siekiant įgyvendinti ar pasinaudoti visomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis, kurios yra įtvirtintos Konvencijos 5-30 straipsniuose.

Asmenys su negalia yra izoliuojami švietimo sistemoje, darbo rinkoje, neužtikrinamas sveikatos paslaugų jiems prieinamumas, nepritaikyta fizinė ir informacinė aplinka, neįtvirtinta lygybė prieš įstatymą ir teisinio veiksnio realizavimas, pažeidžiamos teisės į savarankišką gyvenimą.

Daug klausimų Komiteto nariams kilo dėl Konvencijos įtvirtinto požiūrio į negalią ir neįgaliuosius pokyčiu, negalios termino, ir pernelyg daug ir dažnai naudojamo medicininio požiūrio kaip pagrindo vertinant asmenis ir nustatant jiems negalios/darbingumo netekimo, specialaus poreikio statusus. Todėl Rekomendacijose nurodyta peržiūrėti ir harmonizuoti visus teisės aktus, naikinant netinkamai naudojamus terminus ir negalios apibrėžimą suderinti su Konvencijoje įtvirtintais principais, grindžiant juos per žmogaus teisių ir socialinio negalios modelio prizmę.

Komitetui susirūpinimą kelia iniciatyvų trūkumas, kurios būtų tikslingai nukreiptos vaikus su negalia apsaugoti nuo seksualinio išnaudojimo bei prekybos žmonėmis, vaikai su negalia, ypač intelekto ar kognityvinę negalia, bei mažesnes galimybes išreikšti savo nuomonę žodžiu turintys vaikai nėra pakankamai sistemiškai įtraukiami į sprendimų dėl jų gyvenimo priėmimą. Todėl Komitetas rekomendavo Lietuvai sukurti ir įgyvendinti tinkamą veiksmų planą kaip panaikinti visas seksualinio išnaudojimo ir smurto prieš vaikus su negalia formas, tiek institucijose, tiek už jų ribų; imtis teisėkūros ir

administracinių priemonių, kurios garantuotų vaikams su negalia teisę išsakyti nuomonę visais su jais susijusiais klausimais, ypač administracinėse ir teisinėse procedūrose, garantuojant pagal amžių ir negalią tinkančią paramą. Be to, Komitetas rekomendavo imtis priemonių, užtikrinančių kad vaikai su negalia bei jų šeimos gautų pagal savo individualius poreikius būtiną ir tinkamą pagalbą.

Žmonėms su negalia neužtikrinamas fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumas Lietuvoje, todėl Komitetas rekomendavo parengti ir įgyvendinti veiksmų planą, reglamentus bei standartus, kurie garantuotų vis platesnį universalaus dizaino principų taikymą fizinei aplinkai, prieinamam būstui ir transportui tiek miesto, tiek kaimo vietovėse, tuo numatant prieinamumą visiems asmenims su negalia; užtikrinti, kad šie reglamentai, standartai bei veiksmų planas apimtų fizinę, aplinkos, informacijos ir komunikacijos prieinamumą visiems asmenims su negalia; paskirti pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių, kurių reikia veiksmingam tokių reglamentų, standartų ir veiksmų plano įgyvendinimui, ir numatyti įgyvendinimo kontrolės mechanizmus.

Komitetas pažymėjo, kad nėra įgyvendinamas visų neįgaliųjų lygybės prieš įstatymą užtikrinimas ir jų teisinio veiksnio realizavimas, suteikiant reikalingą pagalbą. Nepaisant Lietuvoje atliktos didžiausios Civilinio kodekso reformos, kuria siekta įgyvendinti Konvencijos nuostatas dėl asmenų su negalia teisinio veiksnio užtikrinimo, Komiteto rekomendavo atšaukti įstatymus, politines priemones ir praktiką, numatančius globėjų ar patikėtinių skyrimą suaugusiems asmenims su negalia, bei rekomenduoja sistemą, kuomet sprendimai priimami už asmenį, pakeisti į sprendimų priėmimo su pagalba sistemą.

Nėra užtikrinama asmenų su negalia teisė gyventi savarankiškai ir įtrauktis į bendruomenę. Komitetas Rekomendacijose daro išvadą, kad Lietuva iki šiol investavo ir tebeinvestuoja ES struktūrinės paramos lėšas į atskirtį didinančias ir žmogaus teises pažeidžiančią socialinės globos sistemą. Todėl rekomenduoja Valstybei patvirtinti pakankamai finansuojamą deinstitutionalizavimo strategiją, užtikrinančią pakankamą bendruomenėje teikiamų paslaugų spektrą socialinei asmenų su negalia, įskaitant vaikus su

intelekto ar psichosocialiniais sutrikimais, įtraukčiai užtikrinti, taip pat įskaitant jų teisę gyventi savarankiškai bendruomenėje, ir numatant galimybę namie gauti individualizuotas asmeninės paramos paslaugas. Taip pat investicijomis į naujų paslaugų plėtojimą bei esamų paslaugų prieinamumo bei įtraukimo aspekto užtikrinimą, sutrumpinti per ilgą laukimo laiką paramos paslaugoms gauti. Taip pat užtikrinti, kad asmenys su negalia gautų pakankamai finansinių išteklių savarankiškam gyvenimui bei prieinamumo bendruomenėje didinimui.

Iki šiol egzistuoja diskriminacinės nuostatos dėl asmenų su negalia (psichosocialine negalia) teisės į laisvę ir saugumą suvaržymo, jiems taikant priverstinį hospitalizavimą. Todėl Komitetas rekomenduoja Lietuvai nedelsiant panaikinti įstatymus, leidžiančius atimti laisvę dėl negalios, priverstinį gydymą, suvaržymo ar izoliavimo taikymą, ir priimti naujus teisės aktus, draudžiančius tokias praktikas; rinkti duomenis bei juos panaudoti visų formų priverstiniam asmenų su psichosocialinėmis negaliomis hospitalizavimui bei gydymui kontroliuoti ir stabdyti.

Komitetas apgailestauja, kad Lietuvoje nėra užtikrinamas įtraukus švietimas visų negalių vaikams. Todėl rekomenduoja garantuoti teisiškai užtikrinamą teisę į įtraukųjį, kokybišką ir nemokamą pradinį lavinimą, bei į prieinamą vidurinį lavinimą, visiems lygiomis sąlygomis; užtikrinti mokyklos erdvės prieinamumą, tinkamą sąlygų pritaikymą, prieinamos ir adaptuotos mokymo medžiagos bei mokymo programų parūpinimą, ir privalomą visų mokytojų mokymą apie įtraukųjį švietimą tiek prieš jiems pradėdant dirbti, tiek jau pradėjus.

JT Komitetas pažymi, kad neužtikrinamos asmenų su negalia lygios teisės dalyvauti atviroje darbo rinkoje, kitos darbinės galimybės ir rekomenduoja panaikinti asmenims su negalia taikomą „nedarbingumo“ sąvoką. Taip pat sukurti ir įgyvendinti veiksmingas strategijas ir programas, kurios didintų asmenų su negalia užimtumą atviroje darbo rinkoje, panaikinant atskirto darbo aplinką bei nukreipiant investicijas į profesinį lavinimą, darbo vietų pritaikymą, tinkamą sąlygų pritaikymą, bei privataus ir viešojo sektoriaus darbdavių mokymus.

Žmonės su negalia negali dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime dėl teisinių, organizacinių ir infrastruktūros kliūčių. Todėl Komitetas rekomendavo Lietuvai panaikinti įstatymų ir Konstitucijos nuostatas, draudžiančias pripažintiems teisiškai neveiksniais asmenims balsuoti ar kandidatuoti rinkimuose; atkurti balso teisę visiems asmenims su negalia, neįtrauktiems į šalies rinkėjų registrą; garantuoti teises asmenims su negalia balsuoti bei gauti prieigą prie prieinamų balsadėžių, rinkimų medžiagos, balsavimo vietų, ir užtikrinti būtinos paramos teikimą, kad balsuoti galėtų visi asmenys, nepaisant negalios pobūdžio.

Apibendrinant Komiteto pateiktas rekomendacijas Lietuvai pažymėtina, kad Konvencijos nuostatos Lietuvoje įgyvendinamos per lėtai, jaučiamas vis dar nemažas atotrūkis tarp neįgaliųjų ir negalios neturinčių asmenų, o kai kurios Lietuvos pateiktos įžvalgos ir atsakymai akivaizdžiai parodo egzistuojančias segreguojančias ir diskriminuojančias nuostatas ir požiūrį į žmones su negalia.

Komitetas Rekomendacijose prašė Lietuvos per 12 mėnesių pateikti informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi dėl dviejų Komiteto rekomendacijų įgyvendinimo, t. y., suteikti visiems asmenims su negalia teisę balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose bei sukurti kontrolės efektyvų Konvencijos stebėsenos mechanizmą. Bei rekomendavo plačiai paskelbti Rekomendacijas Vyriausybės ir Parlamento nariams, atitinkamų ministerijų pareigūnams, vietos valdžios pareigūnams, atitinkamų profesinių grupių nariams, žiniasklaidai, taip pat jas pateikiant nevyriausybinėms organizacijoms bei asmenis su negalia atstovaujančioms organizacijoms, bei patiems asmenims su negalia ir jų šeimoms, valstybine bei mažumų kalbomis, įskaitant gestų kalbą, bei paskelbti prieinamu formatu ir taip pat paviešinti žmogaus teisėms skirtame valstybės interneto puslapyje.

Komitetas Rekomendacijose prašė Lietuvos per 12 mėnesių pateikti informaciją apie priemones, užtikrinsiančias asmenims su negalia teisę balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose.

Komitetas nurodė Lietuvai pateikti antrą ir trečią periodines ataskaitas bendrai, ir tai padaryti iki 2020 m. rugsėjo 18 d., bei ten įtraukti informaciją apie Rekomendacijų įgyvendinimą.

2. Kitas 2016 m. birželio mėn. vykęs Lietuvos atsiskaitymo parengiamasis etapas buvo JT Komiteto prieš kankinimus priimtas Klausimų sąrašą prieš Lietuvai pateikiant ketvirtąją ataskaitą dėl Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą įgyvendinimo.

Komiteto pateiktame sąrašė yra keletas su asmenų su negalia teisėmis ir jų įgyvendinimu susijusių klausimų. Dėl Konvencijos 16 str. bei ankstesnių Komiteto teiktų rekomendacijų įgyvendinimo, Komitetas prašė Lietuvos pateikti atnaujintą informaciją dėl:

- (a) Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo pakeitimo statuso;
- (b) Jeigu Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas buvo pakeistas ar jis užtikrina efektyvių teisinių apsaugos priemonių garantijas visiems asmenims su proto ar psichosocialine negalia dėl civiline tvarka skiriamo priverstinio hospitalizavimo ir priverstinio gydymo psichiatrijos institucijose.
- (c) Ar Lietuva peržiūrėjo pacientų teisinį statusą siekiant užtikrinti, kad būtų siekiama pacientų sutikimo tiek dėl hospitalizavimo, tiek ir dėl psichiatrinio ar kitokio gydymo; dėl poreikio aiškiai atskirti priverstinio hospitalizavimo ir priverstinio gydymo procedūras;
- (d) dėl priemonių, kurių buvo imtasi užtikrinti, kad pacientai būtų asmeniškai išklaudyti teisėjo, priimančio leidimą priverstiniam hospitalizavimui, ir kad teismas visuomet siektų nepriklausomo psichiatro, kuris nebūtų susietas su psichiatrine ligonine, nuomonės hospitalizavimo procese;
- (e) dėl priemonių, kurių buvo imtasi sukuriant nepriklausomą skundų mechanizmą, tinkamai informuojant apie tai pacientus ir jų šeimas;
- (f) dėl priemonių, kurių buvo imtasi užtikrinant nuolatinius nepriklausomos nuo sveikatos sistemos institucijos stebėsenos vizitus į psichiatrines ligonines;
- (g) dėl priemonių, kurių buvo imtasi efektyviai, greitai ir nešališkai tiriant visus skundus dėl netinkamo elgesio prieš psichosocialinę negalią turinčių

asmenų hospitalizavimo psichiatrinėse ligoninėse atvejų, ir užtikrinant aukoms žalos atlyginimą bei kaltųjų patraukimą atsakomybėn.

3. 2016 m. vyko ir Lietuvos antrasis vertinimas JT Visuotinės periodinės peržiūros procese.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos vykdoma visuotinė periodinė (angl. *Universal Periodic Review (UPR)*) peržiūra yra žmogaus teisių stebėjimo mechanizmas, veikiantis nuo 2008 m. Jis suteikia galimybę valstybėms, Jungtinių Tautų Organizacijos narėms, vertinti, kaip užtikrinamos žmogaus teisės konkrečioje Jungtinių Tautų Organizacijos valstybėje narėje, pateikiant rekomendacijas dėl žmogaus teisių užtikrinimo bei besitęsiančių žmogaus teisių pažeidimų. Ši peržiūra atskleidžia, kaip valstybė narė laikosi tarptautinių žmogaus teisių standartų ir su kokiais sunkumais susiduria juos įgyvendindama praktikoje. Šiame procese aktyviai dalyvauja ir įsitraukia nevyriausybinės organizacijos teikdamos šešėlines ataskaitas dėl žmogaus teisių padėties konkrečioje valstybėje. Pažymėtina, kad Jungtinės Tautos, vertindamos žmogaus teisių padėtį valstybėse pagal visuotinės periodinės peržiūros procedūrą, atsižvelgia į tris elementus: valstybės pateiktą informaciją, apibendrintus duomenis apie kitų šios valstybės ataskaitų ar problemų svarstymą Jungtinių Tautų padaliniuose ir nevyriausybinių organizacijų atsiliepimus. Valstybių visuotinė periodinė peržiūra atliekama kas penkerius metus.⁴

Antrojo Lietuvos vertinimo metu 2016 m. lapkričio mėnesį buvo vertinama, kaip Lietuvos Respublikoje užtikrinamos Jungtinių Tautų teisės aktuose garantuojamos žmogaus teisės ir įgyvendinamos visuotinės periodinės peržiūros pirmojo ciklo (2011 m.) metu gautos ir priimtose rekomendacijos. Šiam vertinimui Lietuva pateikė antrąjį Lietuvos pranešimą apie žmogaus teisių padėtį Lietuvoje 2012–2016 metais.

Svarstymo metu Lietuvos delegacija sulaukė daugiau kaip 150 klausimų ir rekomendacijų dėl lyčių lygybės užtikrinimo, kovos su smurtu artimoje aplinkoje, romų teisių, vaikų teisių užtikrinimo, asmenų su negalia ir LGBT

⁴ http://www.tm.lt/tm/jungt_tautu_zmogaus_teisui/

asmenų teisių apsaugos, sąlygų įkalinimo įstaigose gerinimo bei nacionalinės žmogaus teisių institucijos akreditacijos. Klausimus ir rekomendacijas Lietuvai pateikė daugiau kaip 60 valstybių.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos visuotinės periodinės peržiūros darbo grupės parengtoje ataskaitoje dėl antrojo ciklo metu Lietuvos Respublikos vertinimo aprašomas įvykęs interaktyvus dialogas, JT valstybių pateiktos pagiriamosios išvados Lietuvai bei pateikiamos rekomendacijos⁵. Iš viso Lietuva gavo 172 rekomendacijas, iš kurių su žmonių su negalia klausimais ar problematika yra susijusios šios:

100.40. Toliau vykdyti savo įsipareigojimą užtikrinti visapusišką pagarbą vaikų, visų pirma neįgalių vaikų, teisėms, be to, užtikrinti, kad už visus minėtų teisių pažeidimus, visų pirma išnaudojimą ir netinkamą elgesį, atsakingi asmenys būtų teisiami (Portugalija);

100.82. Ugdyti visuomenės sąmoningumą neapykantą kurstančių pasisakymų ir neapykantos nusikaltimų, kurie padaryti dėl seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ar saviraiškos, religinių įsitikinimų, neįgalumo ar etninės tapatybės motyvų, atžvilgiu, skatinti pranešti apie tokius atvejus institucijoms ir parengti tvarką, kurią taikant būtų užtikrintas veiksmingas tokių nusikaltimų tyrimas (Kanada);

100.144. Skirti finansinių išteklių Neįgaliųjų teisių konvencijai įgyvendinti (Kosta Rika);

100.145. Parengti išsamią nacionalinę Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo strategiją (Turkija);

100.146. Pagerinti atitinkamų nacionalinių standartų ir teisės aktų, susijusių su prieinamumo užtikrinimu neįgaliems žmonėms, įgyvendinimą, be kita ko, ir savivaldybių lygmeniu (Izraelis);

100.147. Užtikrinti mokyklos aplinkos prieinamumą, aprūpinti tinkamu būstu, užtikrinti galimybę naudotis adaptuota medžiaga ir mokymo programomis, užtikrinti privalomą visų mokytojų mokymą apie įtraukijį ugdymą prieš priimant juos į darbą ir jiems jau dirbant ir imtis priemonių, kuriomis būtų įgyvendintos su tuo susijusios Neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijos (Suomija);

⁵ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/441/60/PDF/G1644160.pdf?OpenElement>

100.148. Nedelsiant imtis konkrečių priemonių, kurios padėtų visiškai integruoti neįgaliuosius, visų pirma užtikrinti jiems galimybę įsidarbinti, sveikatos priežiūros išlaidų kompensavimą ir specialią infrastruktūrą valstybinėse mokyklose, viešose vietose ir viešajame transporte (Prancūzija);

100.149. Panaikinti bet kokią priverstinį gydymą, įskaitant be asmens sutikimo atliekamą kastraciją, sterilizaciją ir nėštumo nutraukimą, ir panaikinti tokią galimybę trečiosioms šalims, pavyzdžiui, globėjams, gydytojams ir teismams, kaip rekomenduojama Neįgaliųjų teisių konvencijoje (Ispanija);

100.150. Toliau stengtis ginti neįgalius asmenis nuo smurto, išnaudojimo ir prievartos (Rytų Timoras);

Už tarptautinių įsipareigojimų bei šių rekomendacijų vykdymą Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės atsiskaityti kitoje Visuotinėje periodinėje peržiūroje 2021 m.

2017 METAI

1. 2017 m. balandžio 19 d. buvo paskelbta Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaro Nils Muižnieks ataskaita po 2016 m. gruodžio 5-9 d.d. vykusio vizito Lietuvoje.

Lietuvoje Komisaras lankėsi su misija išsiaiškinti, kaip Lietuvos Vyriausybė ir žmogaus teisių institucijos užtikrina prigimtines žmogaus teises visiems šalies gyventojams, ypatingai atkreipiant dėmesį, kokia yra situacija su moterų, vaikų ir asmenų su negalia teisėmis bei kokiomis priemonėmis šalyje įgyvendinamas žmogaus teisių užtikrinimas.

Žmonių su negalia teisių kontekste, Komisaras išreiškė susirūpinimą dėl deinstitutionalizacijos proceso,

2016 m. gruodžio 6 – 9 dienomis Lietuvoje lankėsi Europos Tarybos Žmogaus teisių komisaras, kuris 2017-ųjų balandį paskelbė vizito ataskaitą.

teisinio veiksnio reformos, Lietuvoje yra daugiau nei 5 tūkst. asmenų, turinčių įvairiausias negalias ir gyvenančių institucijose, tačiau, kaip vizito metu pastebėjo Komisaras, Lietuvos valdžiai trūksta ambicijų įgyvendinti deinstitutionalizacijos projektą suaugusiųjų atžvilgiu. Institucijų buvimas yra iš esmės pažeidžiantis žmogaus teises pagal JT Neįgaliųjų teisių konvenciją, jos taip pat nesuteikia žmonėms lygių galimybių gyventi savarankiškai bendruomenėje. Komisaras teigė, kad deinstitutionalizaciją lėtina ne tik klaidingas suvokimas, jog laikyti žmogų specializuotuose centruose yra gerai, tačiau ir pačių institucijų interesai.

Komisaras ragino Lietuvą atsisakyti pakaitinio sprendimų priėmimo modelio ir jį pakeisti pagalbos priimant sprendimus, paremtus asmens sutikimu, modeliu.

Todėl Komisaras ragina Lietuvos valdžios atstovus turėti ambicingesnius tikslus įgyvendinant žmonių su negalia deinstitutionalizaciją, kad neįgalūs asmenys galėtų nepriklausomai gyventi kartu su sveikais žmonėmis. Kaip pirmasis žingsnis turėtų būti valdžios sprendimas dėl asmenų su negalia nesiuntimo į ilgalaikes globos institucijas.

Komisaras atkreipė dėmesį į Lietuvoje prasidėjusias reformas dėl negalia turinčių žmonių teisinio veiksnio, kai sprendimus dėl jų priima neįgaliuosius globojantys asmenys. Komisaras ragina valstybę atsisakyti pakaitinio sprendimų priėmimo modelio ir jį pakeisti pagalbos priimant sprendimus, paremtu asmens sutikimu, modeliu. Tol kol Lietuvoje išlieka globos institutas, turi būti užtikrintas efektyvus neveiksnio ir globos institutų peržiūros ir kontrolės mechanizmas.

Komisaras ragina Lietuvos valdžios institucijas imtis ambicingos psichikos sveikatos priežiūros sistemos reformos, siekiant panaikinti prievartines praktikas psichiatrijoje ir palaipsniui pakeisti dabartinę sistemą, kuri daugiausia remiasi medikamentiniu, stacionariu ar institucionalizuoti psichosocialinę negalią turinčių asmenų gydymą ar priežiūra.

Komisaras ataskaitoje pažymėjo, kad Lietuvos valdžios institucijos turi užtikrinti, kad asmenims su intelekto ar psichosocialine negalia nebūtų atimta teisė balsuoti ar būti išrinktiems, teisės aktais leidžiančiais teisinio veiksnio apribojimą, priimant teismų sprendimus ar kitokius sprendimus, remiantis asmenų negalia ar kognityviniais gebėjimais. Asmenims su mobilumo problemomis turi būti sudarytos galimybės balsuoti ir dalyvauti rinkimų procese. Yra privaloma užtikrinti, kad asmenys su negalia galėtų naudotis ir jiems būtų prieinama infrastruktūra ir bendrosios paslaugos. Ypatingas dėmesys turi būti skirtas skatinimui, užtikrinimui ir stebėsenai sąlygų pritaikymo asmenims su negalia tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose.

Komisaro ataskaitoje akcentuojama, kad turi būti užtikrintas vaikams su negalia įtraukimas, tiek per infrastruktūros pokyčius, kad mokyklos ir kitos mokymo įstaigos būtų prieinamos mobilumo problemų turintiems vaikams, tiek per įvairias mokymų priemones, pasinaudojant technologijomis.

2. Jungtinių Amerikos valstijų Valstybės departamento Demokratijos, žmogaus teisių gynimo ir darbo biuro parengta Lietuvos Žmogaus teisių situacijos ataskaita už 2016 m.

Kiekvienais metais JAV Valstybės departamento Demokratijos, žmogaus teisių gynimo ir darbo biuro rengiamos Žmogaus teisių ataskaitos apie visų šalių žmogaus teisių situaciją ir praktikas apima tarptautiniu mastu pripažintas civilines, politines teises, įtvirtintas Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje ir kituose tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose.

JAV ataskaitoje Lietuvai akcentuojamas ir asmenų su negalia klausimas, kuris pabrėžiamas tiek kalbant apie

Kasmetinėje JAV Valstybės departamento Demokratijos, žmogaus teisių gynimo ir darbo biuro rengiamoje ataskaitoje, paskelbtoje 2017 metais akcentuojamas žmonių su negalia teisių klausimas.

Lietuvoje esančią didelę vaikų institucionalizacijos problemą, tiek ir atskiru skyriumi aptariant asmenų su negalia teisių užtikrinimo problematiką.

Kalbant apie asmenų su negalia kaip tikslinės grupės teises, ataskaitoje nurodoma, kad Lietuvos teisės aktuose yra įtvirtintas diskriminacijos draudimas dėl negalios, tačiau nėra nurodoma ar specifikuojama negalios tipas. Yra draudimas diskriminuoti apgyvendinimo, transporto, telekomunikacijų, teisminių, kultūros ir laisvalaikio veiklų srityse. Ataskaitoje pastebima, kad nebuvo proaktyvaus šių reikalavimų įgyvendinimo.

Įstatyme įtvirtintas reikalavimas dėl pastatų prieinamumo asmenims su negalia. Vadovaujantis naujausiais Statistikos departamento duomenimis 2012 m. beveik 52 proc. pastatų atitiko šiuos reikalavimus.

Stebėtojai kritikuoja Vyriausybę dėl egzistuojančios politikos ir požiūrio į asmenis su negalia, įskaitant prieinamumo trūkumą, taikomą priverstinį hospitalizavimą, žmogaus teisių pažeidimus uždaro tipo globos ir psichiatrijos institucijose, balsavimo teisės apribojimus, nepakankamas psichikos sveikatos priežiūros sistemas, kuri išlieka mažiausiai reformuoti sveikatos sistemos sritis, paslaugas.

Vyriausybės buvo tęsiama vykdyti Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos programa 2013-19, kuriai 2016 metais buvo skirta 13 milijonų eurų.

IŠVADOS

JT tarptautinių mechanizmų ar institucijų pateiktos rekomendacijos – yra konkrečios gairės, kuriomis vadovaujantis valstybės turėtų gerinti žmogaus teisių situaciją bendrai, ir konkrečiai atsižvelgiant į tikslinių tarptautinių žmogaus teisių dokumentų įtvirtintus reikalavimus ir nuostatas.

JT Neįgaliųjų teisių komiteto ir kitų tarptautinių organizacijų pateiktos rekomendacijos Lietuvai yra reikšmingos siekiant gerinti asmenų su negalia teisių realizavimą ir gyvenimo kokybę, tuo pačiu įgyvendinti visas tarptautinių mastu įtvirtintas žmogaus teises bei standartus.

Tarptautinių institucijų gautos rekomendacijos yra svarbios ne tik siekiant įvertinti esamą situaciją žmogaus teisių apsaugos srityje. Tarptautinių dokumentų įtvirtinta žmogaus teisių apsaugos stebėseną gali tapti pagrindu užsiimti advokacija, kurios metu pasitelkiamos tiek tarptautinės, tiek nacionalinės priemonės ir

JT tarptautinių mechanizmų ar institucijų pateiktos rekomendacijos – tai konkrečios gairės, kuriomis vadovaujantis valstybės turėtų gerinti žmogaus teisių situaciją.

mechanizmai. Žmogaus teisių stebėseną taip pat vaidina prevencinį vaidmenį, kadangi, neatsižvelgiant į pačią sistemą, jos veikėjus, įvertinama reali situacija, skatina paradigmos bei požiūrio pasikeitimą, padeda pačiai sistemai tapti skaidresnei, aiškiai apsibrėžti pareigas ir atsakomybes. Be to, tai yra pagrindas atstovaujant konkrečių tikslinių asmenų grupių, šiuo atveju žmonių su negalia, teises ir interesus, keičiant, tobulinant socialinę ir žmogaus teisių politiką, atskirų valdžios institucijų kompetencijų ribose vykdomas priemonės ir veiklas, rengiant teisės aktus, ir stebint jų įgyvendinimą. Tai yra ir pagrindas ginant ir atstovaujant individualių žmonių (vaikų) su negalia teises įvairiose valdžios institucijose, teismuose.

Pažymėtina, kad daugelis tarptautinių institucijų pastaraisiais metais atkreipia dėmesį į tas pačias egzistuojančias problemas ir sistemines ydas žmonių su negalia teisių užtikrinimo srityje, todėl yra labai svarbu galiausiai imtis strateginių sprendimų siekiant šalinti vis dar esančias kliūtis bei teisių ribojimus, mažinti atotrūkį tarp neįgaliųjų ir negalios neturinčių asmenų teisių apsaugos ir realizavimo galimybių.